No 34

Juli 2010

NIEUWSBRIEF

Congres in Havelberg

De Liesbosch in Utrecht

SHG excursie 2010 naar de grensstreek

Keramiekreis naar Hongarije

Nieuws uit het Nederlands dakpannenmuseum

Literatuursignalering

Uit de media

Het panhoes te Meddo

Keramisch ventilatierooster

Koninklijke onderscheiding voor Frans Landzaat

Foto: Alphons Meyer in gesprek met Harry Laumans

STICHTING HISTORIE GROFKERAMIEK

17de Internationale Tagung “Ziegeleigeschichte/Ziegeleimuseen” in Havelberg

Onlangs is de 17de Tagung Ziegeleigeschichte /Ziegeleimuseen gehouden in Havelberg gelegen aan de rivier de Havel, daar waar deze in de Elbe stroomt, niet ver van Berlijn. De locatie was dit keer geen ‘Ziegelei’ maar een prachtig museum in een voormalig klooster dat naast de Dom van Havelberg ligt. Een unieke locatie gelegen aan de Strasse der Romanik voor een bijzonder interessant congres waarbij romaanse bouwwerken het centrale thema waren.
Zoals gewoonlijk werd het congres voorafgegaan door een excursie die het gezelschap van meer dan 100 deelnemers voerde langs de vele romaanse kerken en kloosters in de omgeving. We noemen plaatsen als Sandau, Schönhausen (geboorteplaats van Otto van Bismarck

1815), Kabelitz en klooster Jerichow (foto). Na de lunch werd de weg vervolgd naar Redekin en Gross Wulkow om daarna op tijd terug te zijn in Havelberg. Een groot gedeelte van de groep had zich aangemeld voor het concert in het Havelberger Dom. Hier traden in het kader van de MDR Musiksommer de Augburger Domsingknaben op. Voorwaar geen sinecure!

Maandag 5 juli werd ’s morgens het congres geopend door de Präsident des Bundesverbanders der Deutschen Ziegelindustrie e.V. de heer Helmuth Jacobi, ook bekend van Jacobi Dachziegelwerke.

De eerste lezing handelde zoals gewoonlijk over de regionale baksteenproductie en werd gegeven door de

conservatrice van het museum mevrouw Antje Reichel ook die gedurende het gehele congres als gastvrouw optrad. Vele interessante lezing volgden en aansluitend werd 's avonds per schip de Havel en het natuurgebied verkend.

De volgende dag kon het gezelschap kennis nemen van de romaanse bouwwerken in Nederland. Ons bestuurslid Rob Vermeulen had hiertoe een aardige route met foto's samengesteld die hij de deelnemers kon presenteren.

Kortom een zeer goed congres dat gepaard ging met bijzonder fraai (warm) weer.
Volgend jaar wordt het 18de congres gehouden in het Fränkischen Freilandmuseums des Bezirks Mittelfranken in Bad Windsheim! Kijk op www.freilandmuseum.de om alvast een indruk te krijgen!

Rondleiding in het klooster van Jerichow

Uitleg over de kerk van Sandau

Koorzijde van de kerk in Redekin

De kloostergang van de Dom in Havelberg

==========

Koninklijke onderscheiding voor Frans Landzaat

Onze bestuurlid Frans Landzaat werd onlangs onderscheiden en is thans lid in de Orde van Oranje Nassau onder de volgende motivatie:
De heer Landzaat (71) is vanaf 1960 historisch onderzoeker en verzamelaar. Vanaf de jaren zestig is hij al bezig met de aanleg van een omvangrijke tegelverzameling en een dakpannen- en stenenverzameling. Jarenlang historisch onderzoek heeft geleid tot de vorming van de St. Historie Grofkeramiek waarvan de heer Landzaat tot op heden bestuurslid is. Daarvoor was hij mede-initiator van de Werkgroep Industriële Archeologie voor de Steen- en Pannenbakkerijen (het WIASP). Hij heeft veel onderzoek gedaan naar het Utrechtse aardewerk en voor het Nederlands Tegelmuseum heeft hij diverse exposities verzorgd.
In de periode 1981 tot 2005 publiceerde de heer Landzaat elf wetenschappelijke artikelen en vanaf 1982 is hij lid van de St. Vrienden Nederlands Tegelmuseum. Op initiatief van de heer Landzaat is rond 1970 de Schalkwijkse Archeologische Werkgroep opgericht evenals het dorpsmuseum van Schalkwijk. Vele tentoonstellingen zijn door hem opgezet. In 1987 nam hij het initiatief tot het herdenken van het 850-jarig bestaan van Schalkwijk hetgeen resulteerde in een feestweek. Op dit moment werkt de heer Landzaat aan een boek over de geschiedenis van de Wickenburghselaan in Schalkwijk. Mede door zijn onderzoek is de reconstructie van de voormalige tuin van de ridderhofstad Schalkwijk, de tuin van Jonkheer Ram, gerealiseerd.
Wij als SHG-bestuur willen hem hierbij van harte feliciteren met deze onderscheiding als erkenning van zijn vele werk, met name zijn waardevolle inbreng in ons bestuur..

donderdag, 29 april 2010

De trotse familie Landzaat

==========

Ruïne steenfabriek De Liesbosch en omringend groen worden opgeknapt

Onlangs zijn de werkzaamheden gestart om de oude steenfabriek De Liesbosch en haar omgeving op te knappen. Als eerste wordt begonnen met het snoeien en verwijderen van de beplanting en van sommige bomen. Vervolgens wordt van maart tot en met mei gewerkt aan de muren van de oude steenfabriek. In juni en juli wordt de omgeving opgeknapt. In het najaar gaat men een aantal nieuwe bomen planten. In 2009 is er onder andere met de klankbordgroep overlegd over deze plannen.
Vroeger stonden er meerdere steen-fabrieken langs de Vaarsche Rijn. Daarvan is (de ruïne van de steenoven van de) De Liesbosch (die tot 1937 in bedrijf was) in het Liesbospark de enige die bewaard is gebleven. Doel van de opknapbeurt is om dit industriële erfgoed te behouden en van de omgeving een mooie, groene plek te maken waar mensen graag komen. Het Rijk heeft hiervoor een half miljoen euro ter beschikking gesteld. Voor vragen over de uitvoering van de werkzaamheden kunt u de toezichthouder van de gemeente, de heer L. Brouwer, bellen via 030 – 286 00 00

Spiegelvijver & vleermuizen

Eerste klus is het snoeien en verwijderen van beplanting. Dit is nodig om ruimte rond de muren te krijgen om er aan te werken. Bovendien groeien sommige bomen tegen de muur aan en tasten met hun wortels de steenfabriek aan. Daarom worden deze bomen nu weggehaald en komend najaar vervangen door andere bomen. Naast de

fabriek is een 'spiegelvijver'; de gevel van de fabriek weerspiegelt in het water. De begroeiing wordt iets uitgedund om deze functie weer in ere te herstellen. Een andere reden is dat het gebied zo aantrekkelijker wordt voor vleermuizen die op en bij het water ruimte nodig hebben om te kunnen vliegen.

Murenherstel & spontane plantjes

Van tot en met mei 2010 worden de muren van de steenfabriek opgeknapt: De buitenkant van de muren wordt schoongemaakt en opnieuw gevoegd. De bovenzijde wordt afgedekt met de tegels die nu in de fabriek liggen. Deze tegels worden ondersteboven geplaatst, om eventuele plantjes die spontaan opkomen houvast te geven. De stenen aan de binnenzijde van de muren zijn kwalitatief veel minder. Daarom is ervoor gekozen om de muur aan de binnenzijde te pleisteren.

Spotlights & klinkers

In juni en juli volgt de laatste fase met werkzaamheden ten bate van:

- Aantrekkelijker maken van de entree van het park.
- Klinkerverharding in de steenfabriek, waarbij de plaats van de oude ringoven zichtbaar wordt gemaakt.
- Reparatie beschoeiing bij het bruggetje.
- Plaatsing van twee lichtmasten langs het toegangspad vanaf de kant van de roeiverenigingen.
- Plaatsing van een aantal spots om de ruïne 's avonds te verlichten; waarbij rekening wordt gehouden met de fouragerende vleermuizen.
- Aanleg van een elektrakast om kleine (culturele) evenementen op het fabrieksterrein mogelijk te maken.
- Opknappen van de paden.
- Plaatsing bankjes en prullenbakken.

Vogelminnende boomsoorten

Ter compensatie van de verwijderde bomen en om het gebied aantrekkelijker te maken worden in het najaar 'vogelminnende' boomsoorten aangeplant. De wortels van deze bomen de fundamenten van de fabriek niet meer aantasten. Er wordt nog nagedacht over hoe de contouren van de voormalige villa De Liesbosch (die aan de Vaartse Rijn stond) weer herkenbaar gemaakt zou kunnen worden. Daarvoor is nog geen definitief plan omdat dat afhangt van het onderzoek naar leidingen in de bodem.

Geschreven door Wijkbureau Zuid (bew. HvD, bron: HKTH)) dinsdag 02 maart 2010
http://www.aanzetnet.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=301&Itemid=44

SHG excursie 2010

De jaarlijkse SHG excursie had dit keer als thema: Tegenstellingen aan de Hollands-Duitse grens. Er werden twee bedrijven bezocht die qua productiemethode inderdaad elkaars tegenpolen vormden.
De ontvangst van circa 60 deelnemers bij steenfabriek Vandersanden in Spijk was zeer hartelijk. Gezien het aantal mensen

werden er twee groepen geformeerd waarbij de ene groep in de showroom bleef voor de presentatie van het bedrijf en de andere de fabriek in ging voor de bezichtiging van de ‘pakstraat’. Na verloop van tijd wisselden de groepen. Gezien het tijdsbestek is besloten om het bedrijf zelf over te slaan om de concentratie vooral te richten op de volautomatische pakstraat waarbij we robots straatstenen in hun verband zagen stapelen. Het programmeren van dergelijke robots is zeker geen sinecure! De stapelingen werden zodanig samengesteld dat kranen ter plaatse steeds een vierkante meter tegelijk kunnen oppakken en vervolgens neerleggen in het voorgeschreven motief zoals in dit geval de visgraat.

Aansluitend op dit bezoek liep het gezelschap de dijk aan de Rijn op om de loskraan welke een aantal jaren geleden door de Stichting Hollands Duitse steenfabriekskraan Spijk gerestaureerd is. Een van de voormannen, onze donateur Hans Knipping hield bij deze kraan een korte uitleg van de werkzaamheden.

Hoewel de kraan geheel operationeel is heeft men niet een vergunning kunnen krijgen om deze te bedienen. Reden hiervoor is dat een gekwalificeerde kraanmachinist een voorwaarde is voor de bediening. De

financiële middelen van de stichting zijn hiertoe zijn ontoereikend.

Vervolgens werd koers gezet naar het dorp Elten waar de firma Vandersanden de deelnemers een uitgebreide lunch aanbood in Hotel Wanders aan de Eltener Markt. Tijdens deze lunch werd het nieuwe boek van de heer Jan Battjes gepresenteerd waarover elders in dit blad meer.

De middag werd benut om het Dachziegelwerk van Alphons Meyer te bezoeken. Dit bedrijf, dat even achter Emmerich ligt, is qua productietechniek het tegendeel van de steenfabriek Vandersanden. Hier doet men vrijwel alles met de hand. Men produceert hier naast oude holle pannen allerlei bijzondere dakpannen en rietvorsten. Dit bedrijf kent vrijwel geen machines. Het zijn de 13 werknemers die hier de productie tot stand brengen. Evenwel waren deze werknemers op vrijdagmiddag niet meer aanwezig zoals dat vaker gaat in bedrijven. Dat had als voordeel dat iedereen vrij rond kon lopen en alles goed konden zien, wat tijdens de productie zelf moeilijker zou zijn geweest. Om toch de productie te kunnen zien werd een DVD uitgedeeld met hierop de bedrijfsfilm van Alphons Meyer.

Met een drankje achter in de droogschuur werden veel interessant gesprekken gevoerd en kennis uitgewisseld, iets waar de SHG excursies naast de te bezoeken bedrijven vooral voor bedoeld zijn.

Afsluitend werd gedineerd in Cafe-Restaurant 't Centrum te Babberich. We kunnen terugzien op een zeer goede en relaxte dag waarbij ook het weer zich van zijn beste kant liet zien.

RPS

Keramiekreis naar Hongarije.

Naar aanleiding van een bericht op internet over kleurrijke daken in Hongarije, hebben een aantal bestuursleden en geïnteresseerden besloten om op eigen initiatief en voor eigen rekening een studiereis te ondernemen naar dit land. Een van de medereizigers, Jan Haneman heeft een verslag van deze reis gemaakt dat we hieronder weergeven:

In december 2009 heb ik van mijn collega Ruud Stoffels vernomen dat een delegatie van de Stichting Historie Grofkeramiek bezig was met een reis naar Hongarije. Doel van deze reis was om een aantal gebouwen in Boedapest te gaan bekijken met wonderschone daken. Aangezien ik werkzaam ben bij de koninklijke Tichelaar Makkum en we reeds diverse daken hebben voorzien van geglazuurde dakpannen, denk hierbij aan het PTT kantoor in Utrecht, kreeg ik enorme interesse om aan deze reis deel te nemen, aangezien ik ook donateur ben van de stichting.

Zo gebeurde het dat we op woensdag 7 april 2010 om 10.00 met vluchtnummer KL 3201 naar Boedapest vlogen. Het gezelschap bestond uit 9 personen, te weten, Huub Mombers, Rob en Maria Vermeulen – Sanchez Oroquieta, Frans en Dinie Landzaat, Ruud Stoffels, Martien Mol, Greet Hartog en ondergetekende. Via een transfair werden we naar het hotel gebracht, het 4 sterren hotel genaamd Hotel Mercure Museum, waar we werden opgewacht door Klara Lovassy, door een aantal van ons bekend van de jaarlijkse Arbeitstagung in Duitsland.

Als eerste werden we mee genomen naar de Matthias Kerk, een imponerend gebouw voorzien van 160.000 geglazuurde leipannen, geglazuurd door de Zsolnay fabrieken waar we later deze reis nog een bezoek zullen brengen. Aangezien Klara contacten heeft konden we op plaatsen komen waar een normale toerist nooit zal komen, na wat klim en klauterwerk via de kleine steile trappen konden we hoog in de toren komen waar je een prachtig overzicht had over de stad Boedapest, en wat voor velen belangrijker was, een prachtig uitzicht over het kleurrijke dak.

Er was gekozen voor een vertrek op woensdag, omdat we donderdag en vrijdag op excursie gingen naar een porseleinfabriek, een bezienswaardigheid op kilometers rijden van Boedapest Gekozen werd om een busje te huren, geschikt voor 9 personen. Tijdens de reis werd duidelijk dat je een Tom-Tom nooit

blindelings mag vertrouwen, anders waren we weer in Boedapest uitgekomen, zonder iets van onze bestemming te zien. Maar uiteindelijk zijn we toch aangekomen bij de porseleinfabrieken van Herend. Voorafgaand aan de rondleiding werd een film getoond die terug ging naar het jaar 1826, het begin van het fabriceren en beschilderen van het porselein in Herend.
Na een zeer boeiende rondleiding en een grote bewondering voor het vakmanschap ging de reis verder naar het Ziegelmuseum in Veszprem. Een zeer indrukwekkende verzameling stenen waar

enthousiast over werd verteld door Klara, het was haar eigen Museum. Via Tihany en het Balatonmeer weer naar Boedapest, terug in het hotel.
De volgende dag werd koers gezet, via een geheel nieuwe snelweg naar Pècs, een van de culturele hoofdsteden van Europa in 2010, maar daar was weinig van te merken. Overal in de stad werd gewerkt aan de bestrating en ook de wegen rond ons eerste agenda punt, het fabrieksterrein van de Zsolnay fabrieken waren ronduit slecht. Ook het gebouw was in vervallen staat, maar er word hard aan gewerkt om de gebouwen te behouden. Ondanks de restauratie werd ons duidelijk dat er nog gewoon gewerkt word en een poging om een kijkje te nemen in de fabriek was helaas niet mogelijk.

De uitgangen werden bewaakt en het personeel werd gecontroleerd op hun bezittingen. Na een rondgang om de fabriek heen, en na het bewonderen van het mooi geglazuurde dak met vele ornamenten werd koers gezet naar de binnenstad waar ook weer vele mooie gebouwen werden bezichtigd, waaronder de Posta Bank.

Terug gekomen bij de bus werd duidelijk wat de slechte wegen hadden veroorzaakt. De band rechtsvoor bleek lek te zijn geslagen en een poging om de band te verwisselen mislukte. Via het verhuurbedrijf werd een monteur ingeschakeld en binnen het uur konden we onze reis vervolgen.Grote complimenten voor de snelle reparatie en de service die werd geboden.

Het weekend stond voor de deur en de laatste 2 dagen van ons verblijf in Hongarije waren bestemd om de stad Boedapest te gaan bezoeken. Na amper het hotel te hebben verlaten stonden we in een imponerende gebouw, te weten de Duitse universiteit. Hier kregen we een korte rondleiding door een zeer gastvrije portier van deze universiteit. Om een stad goed te kunnen ontdekken ga je te voet en lopend werd er koers gezet naar het museum voor toegepaste kunsten. Een bijzonder fraai museum met een uitgebreide tentoonstelling van art nouveau kunst. Vervolgens werden de markthallen bezocht en via de Szabadsag brug kwamen we terecht bij het Hotel Gellert Badhuis. Onderweg zijn er zulke mooie, kolossale gebouwen te ontdekken dat het zeker de moeite waard is om een bezoek te brengen aan

De Duitse universiteit

Boedapest. Boedapest wordt ook gezien als één van de mooiste hoofdsteden van Europa. De stad bestaat uit twee stadsdelen, het statige Buda met veel historische bezienswaardigheden en het jongere, commerciële Pest met het drukke stadsleven. De delen worden gescheiden door de rivier de Donau. In het midden van de Donau ligt het Margaretha-eiland.

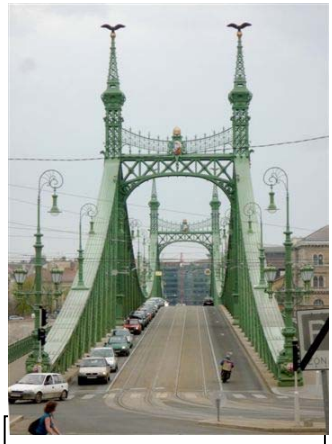

Szabadsag brug

Na het bezoek aan het Hotel Gellert Badhuis werd besloten om de groep te scheiden in verband met verschillende interesses.

Het is goed te begrijpen dat de aanwezige vrouwen op een gegeven moment genoeg hebben van de keramische objecten en graag iets voor zich zelf willen gaan doen.

Wij besloten om met een taxi, niet alles valt te lopen, naar het Parlementsgebouw te gaan. Daar aangekomen waren we net te laat voor een rondleiding, maar aan de buitenkant valt nog genoeg te bewonderen. Vanaf het Parlements gebouw (foto links) zijn we rustig door de straatjes terug gelopen naar het hotel. Daarbij werd nog een bezoek gebracht aan de fraaie Posta Bank met Gaudi-achtige keramiekdaken (foto rechts). We kwamen o.a. langs de Stephans Basilika, een imposante kerk die we graag eens van binnen wilden bekijken, maar aangezien er een trouwerij gaande was besloten we op zondag terug te komen..

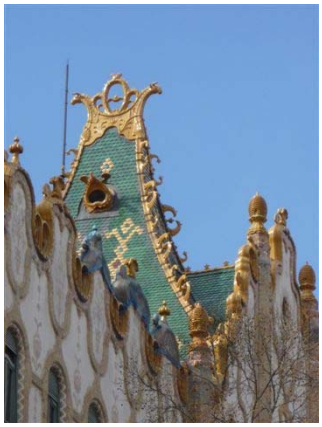

Zondag, de laatste dag in Boedapest. De ploeg was wederom geschei-den. Enige geïnte-resseerden wilden graag een markt bezoeken, maar wij besloten terug te gaan naar de Stephans Basilika. De kerk was geopend voor toeristen. Stilte vereist want er was ook een mis gaande. Een prachtige dienst met een fraai koor en een geweldige akoestiek. En een bijzonder mooie kerk van binnen. Aansluitend zijn we met de metro richting het Geologisch Instituut gereisd om het fraaie blauwe dak te zien. Het instituut was geopend en een gastvrije jongeman gaf ons de gelegenheid om het dak van dicht bij te aanschouwen. Het dak leek wel nieuw, nergens een beschadiging te zien en je mag je afvragen of het recent nog gerestaureerd was. In de middag hebben we nog een wandeling gemaakt door de stad, o.a. langs het Operagebouw. Maar het werd langzamerhand tijd om voorbereidingen te treffen voor de terugreis. Op maandagmorgen om 4 uur verzamelen in de lobby van het hotel waar koffie speciaal voor ons gezet werd en een ontbijtpakket klaarstond vlogen we om 7 uur met vlucht KL 3200 terug naar Nederland.

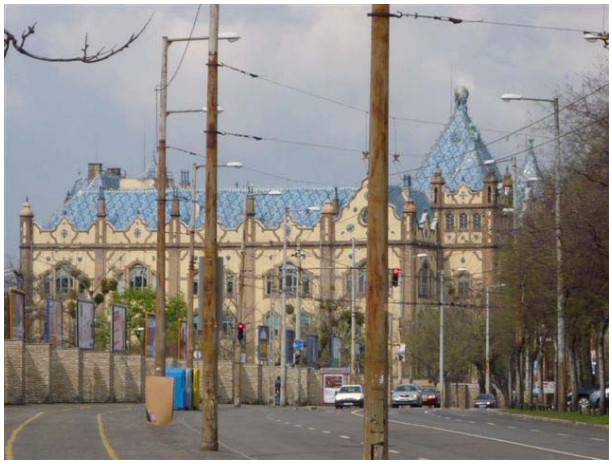

Op Schiphol werd kort de reis geëvalueerd. Een prachtige stad, mensen waren gastvrij, service was geweldig. Echt een mooie week gehad en alles was uitstekend georganiseerd en geboekt door Huub Mombers. Het werd tijd om afscheid te nemen. Ieder ging zijn eigen weg en Ruud en ondertekende werden door Martien naar huis gebracht. Nu moet je niet gelijk denken dat je met deze mannen vroeg thuis bent, want eenmaal terug in Nederland was de reis nog niet over.

Er werd besloten om nog een bezoek te brengen aan het Nederlandse Kremlin. Hier wordt door Ger Leegwater op geheel eigenwijze met metaal en keramisch materiaal (o.a. Stenen en tegels) geweldige objecten gemaakt. Alles is te bewonderen in het Noord Hollandse Nieuwe Niedorp. Op de foto: Martien Mol met Ger Leegwater. Aansluitend werd het toch tijd om naar huis te gaan.

Jan Haneman, donateur Stichting Historie Grofkeramiek.
Foto's: Ruud Stoffels

Baksteenkunst van Reiner Seliger

Met baksteen kan je meer dan alleen huizen bouwen en straten aanleggen. Ook kunstenaars kunnen met dit materiaal overweg, getuige de werken van Reiner Seliger. Hij werd in 1943 geboren in Löwenberg/Schlesien. Van 1964 tot 1969 bezocht hij de Folkwang-Hochschule, Studium Industrial Design (Prof. Glasenapp) in Essen. Daarna werd hij in 1970 tot 1971 docent van het National Institute of Design in Ahmedahad (India) en vervolgens van 1971 tot 1981 in achtereenvolgens Düsseldorf, London, Milaan en Florence. Vanaf 1981 is hij werkzaam in Freiburg und Montefioralle (Italië), Industrial Design, schilderkunst en Sculpturen.
Hij won verschillende prijzen zoalsin 2000 in Bühl, Kunstpreis der Stadt Bühl für künstlerische Fotografie en in 1994 Kunstpreis »Hohes Haus« in Konstanz
Verder neemt hij regelmatig deel aan kunstbeurzen zoals in Frankfurt (2005, 2004, 2002, 2001, 2000, 1998), Karlsruhe (2005, 2004) en Straatsburg (1996)

Kleurrijke daken in Hongarije

De dakpannen zijn vrijwel allen afkomstig uit de keramiekfabriek van Zsolnay in Pècs.

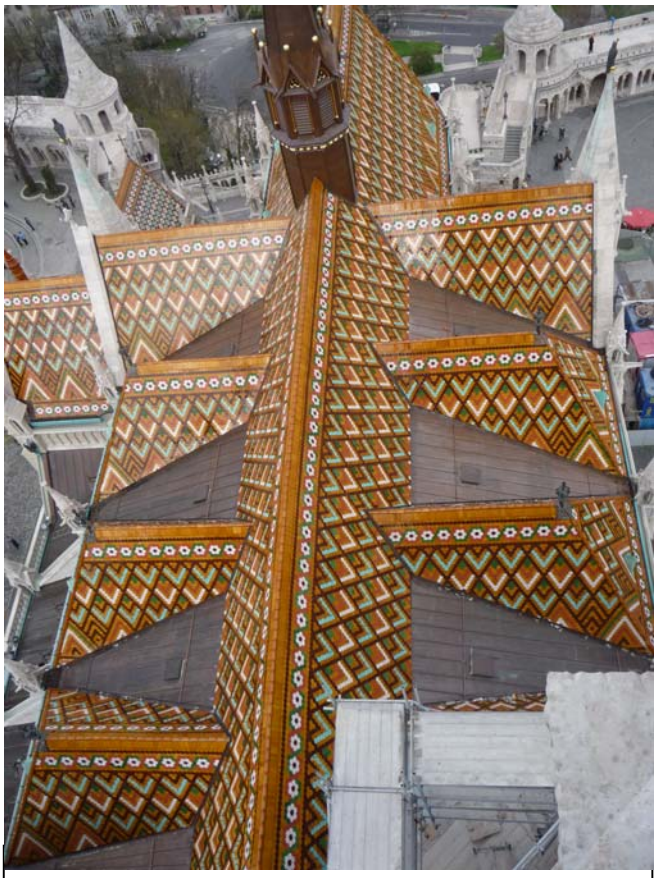

Het dak van de Matthiaskerk in Boedapest

Detail van het dak van de Matthiaskerk

Dak van het Nationaal Archief in Boedapest

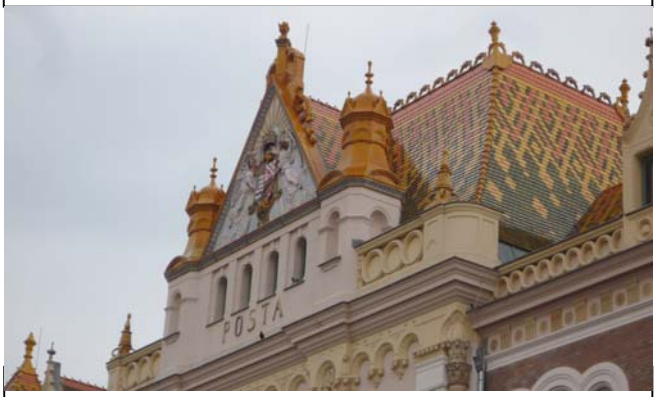

Het dak van het postkantoor in Pècs

Voormalig stadhuis van Pècs

Het museum voor toegepaste kunsten in Boedapest

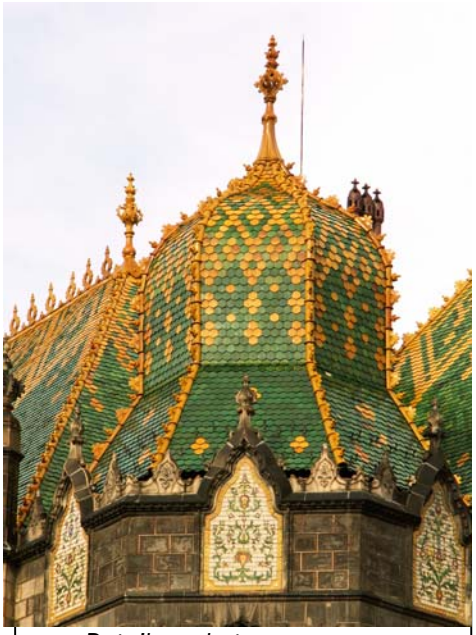

Detail van het museum voor toegepaste kunsten in Boedapest

Detail van het dak van de markthallen in Boedapest

De markthallen in Boedapest

Het dak van de voormalige Postabank in Boedapest

Het geologisch instituur van Boedapest

Nieuws uit het Nederlands Dakpannenmuseum te Alem

Uitbreiding Collectie voor het museum

Het nut van bekendheid en een grote schare geestverwanten en sympathisanten heeft zo zijn prettige kanten, los van het feit dat iedereen het dakpannenmuseum steeds een warm hart toedraagt. Het museum kreeg een bijzondere tip dat er op internet een collectie dakpannen te koop stond in België in de regio Brugge. Na uitwisselen van Email en telefoon was de koop al gauw gesloten.

Overzicht van een deel van de collectie Staelens in Ruiselede - België

De collectie omvat circa 110 stuks dakpannen van zowel Belgische- (Pottelberg/Courtrai) Franse-, Noord Spaanse- en Engelse makelij. Een orginele Jossonpan - bij ons beter bekend als Oegstgeesterpan, glazen pannen, licht- en luchtpannen (model Oud Holle handvorm) diverse nokvorsten en een aantal Rautenfalzziegels (pan van Mehroog/Forbach) heel divers.

Het transport van de collectie naar Alem.

Verzamelaar de heer Staelens had uit hoofde van zijn functie jarenlang dakpannen verzameld maar was nu genoodzaakt kleiner te gaan wonen en was er geen plaats meer voor zijn dakpannenverzameling.
Na schoonmaken en inventariseren is het museum weer een aanwinst rijker geworden.

Bijzondere aanwinst!

Onlangs heeft het dakpannenmuseum te Alem een wel heel bijzondere dakpan aan de collectie kunnen toevoegen. Het betreft een zgn. Luchtpan of Lichtpan (beide toepassingen zijn mogelijk) van het fabrikaat Ludowici Ziegel-werke uit Ludwigshafen/Jockgrim - Duitsland. In de catalogus uit 1857-1897 van deze beroemde dakpannenfabriek staat hij vermeld als Größe Holländische Gaube 7. Z.-1.(Gaube = aus dem Dach herausgebautes = uitgebouwd).

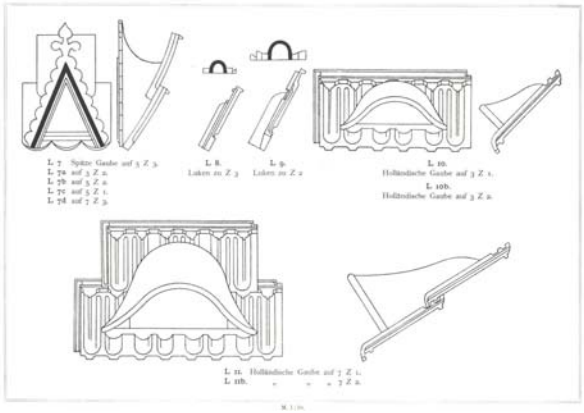

links onder de Ludowici Ziegel uit de catalogus van 1857-1897.

Interessant in deze is waarom men spreekt van Hollandse. Mogelijk heeft dit te maken met het bij ons zo bekende aanzicht van een dakkapel bij het rietendak, wie een andere verklaring hiervan kan geven mag zich melden! Het genoemde getal nr. 7 wil zeggen dat de dakpan de grootte heeft van 7 stuks aan elkaar gevormde Ludowici-pannen (Vlakke Muldenpannen) met in het midden een opening en koepel is gevormd.

De afmetingen van deze dakpan is : 85 cm. breed en 74 cm. lang. Het is tevens een knap staaltje vakmanschap omdat tijdens het drogen van de klei de dakpan al gauw de neiging heeft tot krimpen met scheurvorming als gevolg. Op de foto is ter vergelijking rechts een normale Ludowici (Vlakke Muldenpan) gelegd. Interessant ook is te zien dat, in tegenstelling bij onze dakbedekking methode, deze dakpannen in het verband wordt gelegd wat betekent dat je per pannenrij om-en-om telkens zowel links als rechts halve dakpannen moet leggen om een rechte daklijn te maken. Wij kennen dat hier niet maar in Duitsland wordt het regelmatig toegepast.

Z-1 staat voor Ziegel-1, omdat de eigenaar van de fabriek Dr. Wilhelm Ludowici (1855-1929) deze dakpan heeft ontwikkeld en gepatenteerd in 1881 als eerste sluitpan. Later is dit model de hele wereld over gegaan en veranderde de naam in Doppel-Mulden-Falz-Ziegel (Dubbele-Goot-Sluit-Pan). Zoals gezegd bij ons bekend onder Muldenpan of Vlakke Muldenpan. De kleur van de pan is uitgevoerd in mooi bruin loodglazuur. Hoeveel van deze exemplaren zijn gemaakt en er nog van over zijn is niet bekend.

Huub Mombers

Mombers dakpannengids

En dan is er onlangs nog de tweede geheel herziene en uitgebreide druk verschenen van de Mombers dakpannengids.
De dakpan wordt steeds populairder en zowel gebouweneigenaren als particulieren worden zich steeds meer bewust van wat er zoal mogelijk is met een dakpan. Deze gids biedt het meest complete overzicht van wat er zoal beschikbaar is en wat er in het verleden op het dak heeft gelegen en is dus voor veel partijen een onmisbaar naslagwerk.
De opzet van de gids is dezelfde gebleven, maar deze tweede druk is ten opzichte van de eerste druk aanzienlijk uitgebreid.
U kunt deze gids aanschaffen bij het Nederlands Dakpannenmuseum te Alem: www.dakpannenmuseum.nl voor € 20,- excl. Verzendkosten. Met deze aanschaf steunt tevens het museum.

Datering van grof- en fijnkeramiek

In mei 2009 verscheen een publicatie van Moira A. Wilson e.a. over een nieuwe methode voor het dateren van keramiek gebaseerd op de reactie van water met producten van gebakken klei. Tijdens het bakproces verliest de klei vrij- en gebonden water. Na het bakken reageert de klei volgens fysisch-chemische wetten met water uit de omgeving, zowel met vocht uit de lucht als anderszins. Het gewicht neemt weer langzaam toe. Dit is de klok voor de datering. De nulstelling is het bakproces. Grof- en fijnkeramiek zijn met deze methode te dateren. De methode 'compenseert' voor het feit dat klei een zeer gevarieerd product is qua samenstelling en is bovendien onafhankelijk van de hoeveelheid water waaraan het object is blootgesteld. De gepubliceerde resultaten zijn veelbelovend wat betreft nauwkeurigheid en precisie.
De dateringsmethode zal, volgens de voorlopige planning, worden toegelicht door Harold van den Hauten van het Archeologisch Centrum van de Gemeente Amersfoort tijdens de Reuvensdagen. Reuvensdagen is een congres voor archeologen dat dit jaar op 11 en 12 november te Rotterdam gehouden wordt. Voor informatie over het congres zie www.erfgoednederland.nl

Steenfabrieken - Beelden van een veranderend landschap

Op 14 september a.s. wordt het boek: *'Steenfabrieken. Beelden van een veranderend landschap'* door Karin Stadhouders

gepresenteerd. Daarbij is elke geïnteresseerde welkom. Het boek is dan voor € 12,50 verkrijgbaar. Ook voor degenen die niet kunnen komen is de prijs € 12,50 incl. verzendkosten onder vermelding vriendenlid SHG. Het boek wordt dan na 14 september opgestuurd.

Bent u voornemens bij de presentatie aanwezig te zijn, dan graag even een berichtje naar info@stokerkade.nl
Meer info binnenkort op onze site: www.grofkeramiek.nl

Eeuwenlang vormden steenfabrieken een karakteristiek beeld in het Nederlands landschap. Langs de rivieren doemden de schoorstenen op van steenovens, waar arbeiders hun brood verdienden 'in het zweet des aanschijns'.
Karin Stadhouders heeft onderzocht hoe tijdgenoten aankeken tegen de steenovens en de mensen die er werkten. Dit beeld in onthullend: op het product baksteen was men trots, maar het bakken ervan werd beschouwd als een inferieure bezigheid. Het steenovenvolk leefdein de marge van de samenleving. Ook de fabrieken zelf werden bepaald niet gezien als een verrijking van het landschap.
Dit beeld heeft lang doorgewerkt, ook toen de schoorstenen al niet meer rookten. Veel oude steenfabrieken zijn gesloopt. Nog maar sinds kort kunnen de overgebleven complexen zich verheugen in een actieve belangstelling van erfgoedliefhebbers, betrokken burgers en overheden. Een aantal heeft recent een nieuwe functie gekregen en daar wordt weer gewerkt en gewoond. Standhouders beschrijft enkele kenmerkende voorbeelden van herbestemming.
Deze studie zal geïnteresseerden in steenfabrieken en grofkeramiek aanspreken, maar vanwege de vernieuwende benadering ook vele andere liefhebbers van industrieel erfgoed

Steenfabrieken Udenhout

Het is alweer enige tijd geleden maar op vrijdag-avond 4 september was het zover. Het nieuwste boek van Heemcentrum 't Schoor, getiteld Over d'n Oven werd gepresenteerd. Tijdens een drukbezochte bijeenkomst in 't Plein werd het eerste exemplaar aangeboden aan directeur J. Baan van Brabants Landschap. Deze organisatie is de nieuwe eigenaar van de terreinen waar voorheen de twee Udenhoutse steenfabrieken bakstenen fabriceerden. Eens was het op deze terreinen één en al bedrijvigheid. In de jaren zestig werden op de steenfabriek meer dan 28 miljoen stenen per jaar geproduceerd, omgerekend bijna 110.000 stenen per werkdag. In het boek komt de historie van beide steenfabrieken aan bod die later samengevoegd werden. In het eerste hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de vraag hoe de grondstof voor de bakstenen, de leem, in de Udenhoutse grond terecht komt. De eerste Udenhoutse

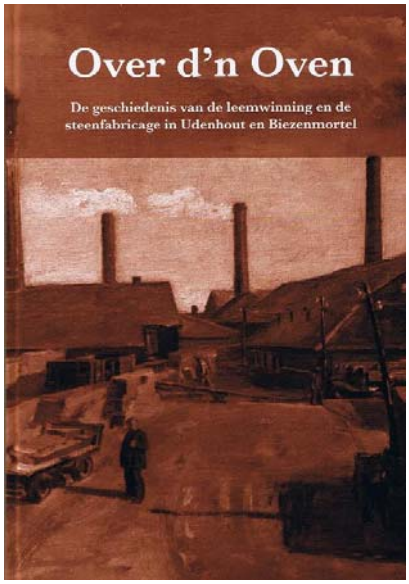

veldovens komen aan bod in een ander hoofdstuk. Maar ook het productieproces in de Udenhoutse steenfabrieken wordt beschreven. Tenslotte is er volop aandacht voor de steenfabriekarbeiders en de buurtschappen rondom de fabrieken waar ze gehuisvest waren. Zoals gewoonlijk is het boek ook weer rijkelijk voorzien van fotomateriaal uit de collecties van onze vrijwilligers maar ook uit de fotoboeken van de vroegere directieleden of personeelsleden van de fabriek. Kees van Kempen nam de aanwezigen op de boekpresentatie mee terug in de tijd aan de hand van oud fotomateriaal die voor het boek is gebruikt. Op de voorkant van het boek prijkt een schilderij van de steenfabriek geschilderd in 1943 door de udenhouter Wim van de Plas. Het boek is in een oplage van 400 stuks gedrukt waarvan op de dag van de presentatie al bijna de helft was gereserveerd.

http://home.planet.nl/~schef564/schoor/nieuws.htm

Zojuist verschenen: de codeersleutel van Jan Battjes

De codeersleutel is een bijzonder en grensverleggend boek.
Bouwhistoricus Jan Battjes ontrafelt aan de hand van geometrische methoden de

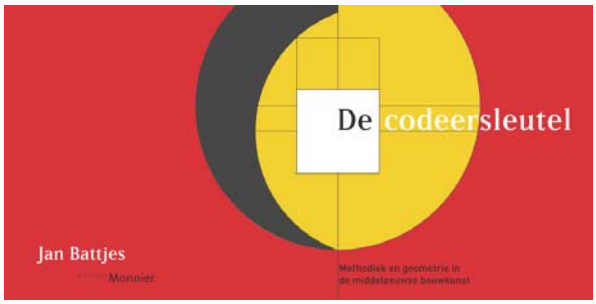

geheimen van oude bouwmeesters. Daarvoor duikt hij diep in de middeleeuwen en voert zijn lezers mee in de ontwerpgeheimen van bouwkunst. Want hoe waren deze oude meesters gewapend met eenvoudige gereedschappen als een passer en liniaal in staat grootse bouwwerken neer te zetten?
Het boek - In De codeersleutel ontvouwt de auteur aan de hand van het vierkant en de cirkel een grote historische ontdekking. Dit boek gaat verder dan de gulden snede. Het vertelt over een ontdekking die andere bouwkundigen, architectuur- en cultuurhistorici hebben laten liggen
Jan Battjes staaft zijn ontdekking met vele voorbeelden van beroemde en minder bekende bouwwerken. Het ontwerpconcept van Stonehenge en de cisterciënzer kloosterplattegrond wordt aangegeven. De auteur maakt uitstapjes naar de kathedraal te Reims, de paltskerk in Aken en zelfs naar de Hagia Sofia te Istanbul. Maar ook dichterbij huis neemt hij de lezer mee naar de fraaie dorpskerken op het Groningerland, de kerken van Harkstede en Zuidbroek, en naar de juffertoren van Schildwolde.
Het boek *De codeersleutel* is verkrijgbaar in de boekhandel, maar ook rechtstreeks via de uitgever. Het boek mag niet ontbreken in de boekenkast van een architectuur- of bouwhistoricus. Ook niet in de kast van cultuurhistorici en architecten. Maar eigenlijk kan iedere liefhebber van monumenten, bouwen, architectuur en cultuur veel plezier beleven aan dit boek.
De uitgever - Wilt u meer weten of heeft u vragen over *De Codeersleutel*? Informatie kunt u opvragen bij Trudy Dijkshoorn, Uitgeverij Monnier, Jan Steenstraat 18, 9718 LS Groningen. Dat kan ook per mail, info@uitgeverijmonnier.nl, of telefonisch 050 – 3182875.

Genaaid gebonden, kleur, met foto's en tekeningen van de hand van de auteur. ISBN 978 94 90769 02 4 Prijs 32,50 incl. btw

---

De Lange Schouw

Op 16 januari 2010 presenteerde Swerter Scive in D'n Hoge Dries de nieuwste publicatie: Geschiedenis steenfabriek "De Schouw". Het is te koop voor 10 euro. Het boekje is verkrijgbaar via Elsa van Maren Tel. 0165 343930 of via info@heemkundekringschijf.nl.

Uit de media

Fortmond - Onder en rondom de oude steenfabriek van Fortmond is asbest gevonden. Een groot deel van het asbest zit onder de grond, bij de ovens waar vroeger de stenen werden gebakken.
Maar er ligt ook asbest in de omgeving van de fabriek en dit ligt meer aan de oppervlakte. Waarschijnlijk ligt dit gedeeltelijk in het gebied dat toegankelijk is voor publiek. Volgens boswachter Laura Hagen van Staatsbosbeheer wordt het asbest dat aan de oppervlakte ligt momenteel onderzocht. "Volgens bodemdeskundigen is dit, gezien de aard en hoeveelheid, naar verwachting niet gevaarlijk voor publiek. Volgende week zijn de resultaten bekend van het eerste onderzoek. Mocht blijken dat er nader onderzoek of saneringsmaatregelen nodig zijn, dan voeren we die zo spoedig mogelijk uit. Het kan best zijn dat daar waar publiek komt, de grond een halve meter wordt afgegraven of dat er schone grond overheen gaat. Dat zijn gebruikelijke maatregelen als er sprake is van asbest."

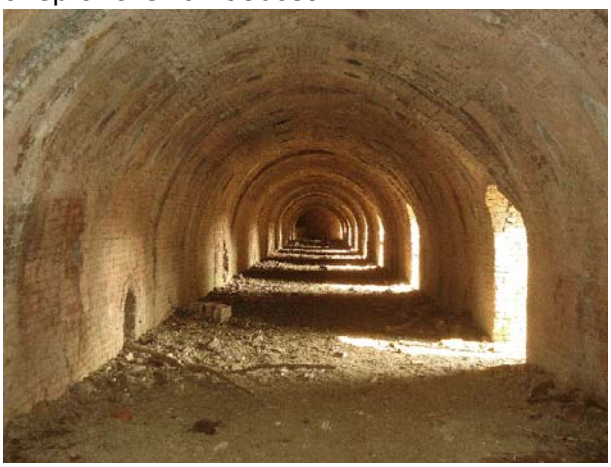

De steenfabriek zelf - een Rijksmonument - is ongeveer een jaar geleden afgezet met hekken in verband met instortingsgevaar. Volgens Hagen is het gehele gebied rond de steenfabriek onderzocht "De hoofdreden voor de hekken is het instortingsgevaar. En het helpt ook om verspreiding van asbest door betreding tegen te gaan. Het asbest onder de steenfabriek kan weinig kwaad, want die is afgesloten voor publiek." Staatsbosbeheer is eigenaar van de steenfabriek en wil alle asbest verwijderen. Hagen: "Het doel is een verantwoorde situatie voor recreatie en natuurontwikkeling te krijgen." Waarschijnlijk is er in het najaar meer duidelijk over de precieze hoeveelheid asbest, waar het exact ligt en wat er moet gebeuren om het weg te krijgen. "Het is nog niet duidelijk hoe groot de saneringsoperatie wordt. Eerst gaan we onderzoeken en dan kijken we hoe de saneringsoperatie eruit ziet. Maar dit traject loopt al langer. Het is wel bekend dat er asbest kan liggen bij oude gebouwen."
Hagen vermoedt dat het asbest is vrijgekomen bij de (gedeeltelijke) sloop van de fabriek nadat deze buiten gebruik was geraakt. De fabriek produceerde van 1826 tot 1976 stenen. "Er is asbest gebruikt bij de coating van de schoorsteen, de bouw van de ovens en als dakbedekking. Tijdens de sloop is het puin ook rond de fabriek zelf gestort. Dat gebeurde in een tijd waarin niet bekend was dat asbest gevaarlijk is. Door het hele gebied liggen stenen van de fabriek en zo heeft het asbest zich verspreid. Onder de grond kan het geen kwaad. Daarom wordt eerst visueel onderzoek gedaan om te kijken wat aan de oppervlakte ligt."
Wat een eventuele sanering zou kost, kan Hagen nog niet zeggen. "Het is nog niet bekend of er maatregelen moeten worden genomen en welke dat dan zijn. Het kan variëren van niets doen tot grootschalige sanering. Zolang dit niet bekend is, kan er ook niets worden gezegd over de kosten."

Matthijs Oppenhuizen. zaterdag 12 juni 2010
http://www.destentor.nl/regio/salland/6823878/Asbest-rond-steenfabriek-Fortmond.ece#

Biograaf vindt bewijs dat Cuypers Drutense steenfabriek ontwierp

Wies van Leeuwen ontdekt ontwerpschets van Dericks & Geldens

Druten De biograaf van architect Pierre Cuypers ontdekte in archieven het onomstotelijke bewijs dat de in 1978 gesloopte steenfabriek van Dericks & Geldens in Druten een van de weinige industriële ontwerpen van

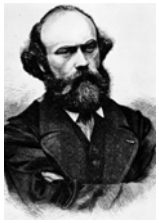

de beroemde architect is.
Pierre Cuypers (1827-1921) wordt dit jaar herdacht. Tijdens dit nationale Cuypersjaar verschijnt ook een biografie van de Roermondse architect. Biograaf Wies van Leeuwen vond in het

Cuypersarchief een vervaagde potloodschets van het fabrieksgebouw. Volgens de website www.cuypersjaar.nl is daarmee het bewijs geleverd van wat velen al wisten.
De schets is een van de vele befaamde voorstudies van de bouwmeester. Aan de hand daarvan maakten zijn tekenaars en ontwerpers de complete bouwtekeningen en bestekken. Cuypers ontwierp in Druten de HH Ewaldenkerk die in 1880 feestelijk werd geopend. De klei voor miljoenen stenen werd dicht bij de bouwplaats gewonnen en gebakken in veldovens. In 1878 besloten twee leden van de bouwcommissie, Louis Dericks en Nicolaas Geldens, op de plaats van de ovens een steenfabriek te stichten. Jarenlang was de fabriek een innovatief bedrijf. De eerste Gelderse tunneloven werd hier gebouwd en al snel werd de stoommachine als krachtbron gebruikt. Geglazuurde tegels uit Druten oogstten landelijke roem en zijn nog steeds te vinden in door Cuypers ontworpen gebouwen als het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam.

door Bas van der Hoeven

http://www.gelderlander.nl/voorpagina/maasenwaal/article1777072.ece

Fronton uit 1910 gerestaureerd

Onlangs is een Fronton (gevel-ornament) uit 1910 van een dak te Druten wegens sloop van het pand gered.
Bij het dakpannenmuseum kwam een tip binnen dat in Druten (land van Maas & Waal) een pand gesloopt ging worden waar een mooi in zgn. blauw gesmoord Gevel- of Frontonstuk was bevestigd. Na overleg en met prettige medewerking van dakpannenhandel v.d. Elzen & Verbruggen uit Erp bij Veghel (N.Br.) * kon het dakpannenmuseum deze fraaie versiering aan de collectie toevoegen. Tijdens het demonteren op grote hoogte van dit ornament bleek dat het sierstuk in het verleden was vastgezet met ijzeren schroeven en door roest en expansie een haarscheur had opgelopen, waarna het bij afhalen in 2 stukken is gebroken. Maar gelukkig kon het worden gerestaureerd en is van de breuk niets meer te zien. Het betreft een Fronton ca. 50 cm. hoog en destijds gemaakt bij de befaamde N.V. Vereenigde Ceramiek- Dakpannen- en Steenfabriek van D & G (Dericks & Geldens) te Druten. Helaas is dit mooi bedrijf in 1969 gesloopt. D & G was vooral beroemd vanwege zijn

mooie keramische ornamenten, verglaasde dakpannen en uitstekende kwaliteit bakstenen. Zij kregen eind 19e eeuw de opdracht van de vermaarde kerkenarchitect Pierre J.H. Cuypers om de stenen te bakken en te leveren voor de bouw van het Centraal Station te Amsterdam, wat later resulteerde in weer een mega opdracht om ook de bakstenen te produceren voor het Rijksmuseum in onze hoofdstad.

Huub Mombers

Restauratie van eeuwen oude droogschuur Het Panhoes te Meddo.

Onlangs in het voorjaar is de restauratie afgerond van de monumentale droogschuur Het Panhoes te Meddo (gem. Winterswijk). In vroeger eeuwen werden op deze plek dakpannen gevormd, gedroogd en in de oven gestookt. Na het vormen moesten de dakpannen een aantal weken drogen voordat ze de oven in gingen. Dat drogen kon in tegenstelling tot bijvoorbeeld een baksteen niet in de open lucht plaatsvinden dat gebeurde "onderdak " in een droogschuur. Het had maar weinig gescheeld of deze bijzondere schuur zou verloren zijn gegaan als niet een flink aantal inwoners van het dorp Meddo met steun van de prov. Gelderland en Stichting Landschap Winterswijk tot samenwerking waren gekomen. Extra waardering ging uit naar de vele vrijwilligers die het behoud van deze historische schuur mogelijk hebben gemaakt. De opening kreeg veel belangstelling van de pers en lokale radio. De inrichting omvat al een aardig overzicht van de meest gangbare dakpanmodellen, schoorsteenpotten en gereedschappen. Het dakpannenmuseum te Alem heeft enige expertise en modellen afgestaan voor de eerste invulling van de collectie. De mooie omgeving van Meddo leent zich heel goed voor een fietstocht en loont het de moeite gelijktijdig een bezoek te brengen aan Het Panhoes. Nederland heeft er weer een dakpannenmuseum in historische omgeving bij.

inlichtingen en adres : Stichting Panoven Meddo, Burinkweg 1, 7104 GN Winterswijk Meddo.
tel. 0543 52 13 40 - Email : panovenmeddo@gmail.com

Tekst en foto's. Huub Mombers
Ned. Dakpannenmuseum te Alem

Tijdens de officiële opening was er een demonstratie stropoppen maken

Een keramisch ventilatierooster

Bij bouwhistorisch onderzoek van een boerderij te Annerveen, gebouwd in 1812, hebben wij in de zuidoostgevel van het woonhuis twee ventilatieopeningen aangetroffen waarvan één nog een keramisch ventilatierooster had.
Het metselwerk is in kruisverband gemetseld met roodbruine Groninger steen. Het steenformaat is 240-247 x 120-123 x 50-56 mm. De tienlagenmaat is 625-628 mm. Er is met een kalkmortel gemetseld, waarin de daggenstreep in de voeg nog zichtbaar is.

Het ventilatierooster is een plavuis van plusminus 128 x 128 mm, passend in twee lagen metselwerk, met een dikte van 30 mm. Hij is aan de voorzijde groen geglazuurd.
De plavuis is voorzien van negen ronde gaten met een diameter van ± 15 mm. Ze zijn handmatig aangebracht, hoogstwaarschijnlijk zonder mal.

De ventilatiegaten hebben waarschijnlijk dienst gedaan in een bergruimte onder een opkamer of bedsteden. Voor ventilatie onder de vloer kunnen ze geen dienst gedaan hebben: ze zijn hoger geplaatst dan de oorspronkelijke bevloering, en zijn verder in de gevel niet aanwezig.
De inspiratie om ventilatieroosters in deze vorm uit te voeren zal gezocht moeten worden bij de eeststenen. Eeststenen werden gebruikt in mouterijen en brouwerijen. Over het gebruik en de productie van eeststenen is in de Nieuwsbrief van de SHG, Nr 11 van januari 1999, een lezenswaardig artikel verschenen.

Groningen, Jan Battjes

Digitale Encyclopedie voor de Grofkeramiek

Vorig jaar mei hebben we een nieuwe website gelanceerd, de Encyclopedie Grofkeramiek, waarin we een geografisch-historisch compleet beeld schetsen van alle locaties waar in verleden tot heden grofkeramische produkten zijn gemaakt. U kunt de site vinden onder www.encyclopedie-grofkeramiek.nl.
Momenteel staat van bijna 450 locaties informatie op de site. Het is de bedoeling dat de site groeit doordat zoveel mogelijk mensen informatie aandragen. Dat mogen teksten, kaarten, foto's of filmpjes zijn, ook persoonlijke herinneringen, alles is welkom dat wij zonder auteursrecht te betalen mogen plaatsen.
Wij weten dat veel onze vriendenleden contacten hebben of hadden in de grofkeramische industrie. Bij deze verzoeken wij onze vriendenleden nog eens bij henzelf of bij (oud) collega's na te gaan of jullie nog informatie hebben die op onze site geplaatst kan worden. De site is nu al voor iedereen die in het verleden van de grofkeramiek geïnteresseerd is een belangrijke bron, met uw hulp kunnen wij de site nog veel completer maken.
Heeft u iets of weet u iets kunt u contact opnemen met ons bestuurslid Rob Vermeulen, eindredacteur van de site. Hij is te bereiken via email mail@rajvermeulen.nl.
Mogen wij op uw kennis en hulp rekenen?

Bouwkunst 1900-1940
Jugendstil & Art Deco

HN-projects

HN Projects bv
H.M. Nijenhuis
Willem van Outhoornstraat 31
NL-2593 ZT Den Haag

GSM:0031(0)6-17848531
Fax:0031(0)70-3836782
E-mail:hnproject@planet.nl
www.hnproject.nl

Advies
Ontwerp
Uitvoering
Projectbegeleiding

Expertise bij stijlzuiver restaureren
gespecialiseerd in:
Restauratie en reconstructie van alle tegeltoepassingen
Levering van oorspronkelijke tegels, replica's en maatwerk

Restauratie
Bijzonder metselwerk
Natuur- en
baksteenreparatie
Voegwerk
Tegelwerk
Mozaïek
Onderhoud
Verbouw

TON
WALLAARD
restauratie

Iepenlaan 29 - 4233 HS Ameide
E-mail: tg.wallaard@hetnet.nl - Tel. 0183-602752 / 06-13445344

Rob A. J. Vermeulen
Restauratie Grofkeramiek

Advies - Herstel - Replica's

Schoolstraat 15
2271 BZ Voorburg
tel.: 070-38 666 38
gsm: 06 22 977 458
mail@rajvermeulen.nl

Lid Gildemeesters Grofkeramiek

schoorsteen- en ovenbouw
harm meijer b.v.
Nieuwbouw / Onderhoud / Slopen van schoorstenen / Ketelbemetseling / Blikseminbeveiliging / Beton reparaties

Wigbloldstraat 2 - 9791 CR Ten Boer - tel: 050-3022560
fax: 050-3023205 - email: info@harmmeijer.nl

den Hoed
AANNEMERS B.V.
TOTALE BOUW ONDER ÉÉN DAK

Postbus 79
2860 AB Bergambacht
Jan Blankenstraat 17
t 0182 - 351225
f 0182 - 351064
e aannemers@denhoed.nl
w www.denhoed.nl

G.L. den Hoed
Directeur

Dekker vandeKamp
Klei

Delgromij is dé specialist van kleiwinninges locaties en levert klei en toeslagstoffen voor de baksteenindustrie

Delgromij BV, Rondweg 29-33, 6679 AS Oosterhout
www.dekkervandekamp.nl

UNILIT MORTELS
natuurlijk hydraulische kalk
voor binnen en buiten

- hechtmortels
- spritzmortels
- grondmortels
- sanerende grondmortels
- lichte grondmortels
- afwerkmortels
- waterwerende afwerkmortels
- gekleurde afwerkmortels
- restauratiemortels
- metselmortels
- voegmortels
- knip- en snijvoegmortels
- injectiemortels

Voor advies, begeleiding en levering:

B B S
Bofimex Bouwstoffen BV
Krombraak 3
4906 CR Oosterhout
t: 0162 - 499 575
f: 0162 - 499 135
i: www.bofimex.nl
e: info@bofimex.nl

Bogers Dakpannenhandel b.v.
Gespecialiseerd in gebruikte dakpannen

Kerkstraat 14
5161 ED Sprang - Capelle
Telefoon (0416) 27 29 95
Fax (0416) 27 54 42
www.dakpann-handel.nl

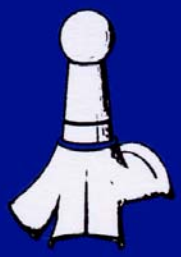

Nieuw uit eigen produktie:

Diverse hulpstukken en vorsten van oude modellen in natuurrood en blauw

Wilt u weten welke? Bel ons!